

צָרוֹר מַכְתָּבִים מֵהַמוֹשְׁבוֹת

שדח מנחה הקטנה, 7.9.1930

...ואשר לשאלת ההתיישבות הישנה לא אאריך בדברים. כלום לא נתחדש במשך חצי השנה האחרון. לדוגמא אביא את המושבה שדה-מנוחה הקטנה שלא מזמן עברתי בה. האיכרים קיוו שעם המפנה החדש בפוליטיקה האגררית של סטאלין יושם קץ לתלאות אשר באו עליהם בעקב הקולקטיביזאציה, אך מצבם לא הוקל אף במשהו. אמנם, מבחינה פורמלית, יש רשות לעזוב את הקולקטיב, אבל לא רבים הם האיכרים המעזים לעשות זאת. מספר האיכרים שעזב את הקולקטיב קטן, כי מפחדים מפני התוצאות...

החברים שמסרו את האינזונטר החי והדומם שלהם ועובדים קשה בקולקטיב, מקבלים שם עד לחשבון משכורת יומית. איכר מנוסה מקבל רובל אחד ו־25 ק"ר פייקות ליום, אבל כרגיל מקבל החבר 75 קופייקות ליום, ויקבל עוד כ־15 פוד לחם לנפש לשנה.

פריילנד נמצאת במרחק של 25 קילומטרים מהמושבה יפינגר (יפה-נהר) וקילומטר וחצי מהמושבה נובופולטבקה. פריילנד היא בת ליפה-נהר כי נוסדה על-ידי איכריה.

בשנת 1921, בזמן חלוקת הקרקעות בחבל חרטון הפקיעו פקידי ה"זימאוסטדיל" (מתלקת הקרקעות) האנטישמיים חלק מאדמות יפה-נהר לטובת הכפרים האוקר-אינים הסמוכים לה ובמקום זה "העניקו" למושבה, כלעג לרש, שטח במרחק של 25 קילומטר ממנה. חילוף משונה זה גרם לקשיים רבים בעיבוד הקרקע הרחוקה מהמושבה. בשנת 1923 יצאו 30 משפחות מיפה-נהר וייסדו במקום החדש מושבה בשם פריילנד. סידורן של המשפחות האלו על הקרקע היה לא קל. הן לא קיבלו כל עזרה ממשית מן הצד וגרו בבקתות ובבתי-חומר. רק ב־1925—1926 ניבנו במושבה בתי לבנים בעזרת הג'וינט וה"יק"א". הענף העיקרי של החקלאות היה פלחה, אבל נטעו גם כרמים שהצליחו יפה. ב־1928—1929 הוטב מצב האיכרים. הם אמרו גם להרחיב את משקיהם ולהכניס ענפים חדשים.

בשנתיים האחרונות ירד מצבה של המושבה פלאים. המסים הכבדים ואמצעי האלימות שבהם אחז השלטון להגשים את הקולקטיביזאציה במקום, גרמו לעזיבת המושבה. האיכרים התחילו לנדוד ולחפש עבודה מי בעיר הקרובה ומי בדונבאס (חבל מכרות הפחם הדונצ'י).

כיום נשארו במקום רק שלוש משפחות. הבתים נהרסים ונמכרים על-ידי פקידיה־השלטון בתור חומר לבנין. החורבן והעזובה הרבה מעוררים הירחורים נוגים על הרכוש היהודי הרב ועל העמל שהושקעו והלכו לטמיון. אין ערובה שגם שלוש המשפחות שנשארו, לא יעזבו בקרוב את המקום. חוורים ומלאי דאגה רצים אנשים מבתיהם אל המועצה הכפרית משם אל הוועד הפועל המחוזי ("ריק") ושוב אל בתיהם. נפגש אני עם מכר אחד שהתוודעתי אליו עוד בשנת 1925, בזמן עבודתי בין המתישבים בפלך חרסון, בחור בן 26. על שאלתי מה קרה במושבה, הוא מספר לי: —

"אני, אחי ואחיותי וכל המשפחה נכנסנו כחברים אל הקולחון. הכל נתנו להם, והנה שוב דורשים מאתנו חיטה בעד המסים, חיטה מובחרת לזריעה ועוד סכום כסף. הטילו עלי מחדש 100 פוד חיטה (מלבד החיטה — שלקחו ממני לפני זמן מה). החילותי לחפש מקורות ל־100 פודים אלה. אחרי שהשארתי לי תבואה לזריעה בצמצום רב, הבאתי 20 פוד. אבל לא הועילו לי כל הוכחותי ובקשותי. התחילו לאיים שיוציאוני מהקולחון, ואז אנה אני בא? רצתי אל הסבא ואל הדוד והשגתי עוד 19 פוד והבאתי אל המועצה. הייתי בטוח שבוה יצאתי כבר ידי חובתי, אבל טעות גסה טעיתי. עברו רק ימים אחדים (הימים ימי הקולקטיביזציה המבוהלת) והנה בהלה במושבה. רוכבים מזוינים באו ואחריהם נוהרים כ־200 איכרים אסירים מכפרי שכנינו האוקראינים. יש מי שאומר שאסירים אלה הם "בעלי־האגרוף", אחרים אומרים שהם קונטר־רבולוציונרים הנשלחים לאיי סולובקי. אבל אנו תיכף הבינונו את דבר בואם אלינו. אימה ופחד נפלו על כולנו. כל אחד החליט: נפשוט את כתנתנו לעורנו, ובלבד שלא ישיגנו גורלם המר של האיכרים האומללים האלה. שכחתי עוד לספר: מלבד הלחם שילמתי עוד מסים 20 רובל. למחרת קוראים אותי ל"ריק" ומציעים לי להכניס תיכף את התבואה המגיעה ממני 61 פוד ואם לא, יהיה גורלי כגורל האסירים שעברו אתמול את המושבה. אני טוען, נשבע ומתחנן שאין לחם גם לנפשות ביתי, אבל דברי לא הועילו. הציעו לי זוג סוסים ועגלה לנסוע ולהשיג את מותר הלחם.

מה לעשות? לסולובקי ולעוד מקומות רחוקים אין רצון ללכת. רתמתי את הסור סים בעגלה, לקחתי את כל הכרים והכסתות ושאר החפצים ונסעתי אל המושבות לבונו, בברובי־קוט. שם היה השנה יכול יותר טוב מאשר במושבתנו. בקיצור, אחרי שמשכנתי את כל מה שהיה בבית הבאתי עוד 40 פוד. הייתי בטוח שאנשי השלטון שלנו יסתפקו בזה. אבל טעיתי. כשחזרתי הביתה מצאתי הזמנה להכניס 120 רובל. הבאתי אותם והצעתי אל ה"ריק" ואמרתי "כעת תוכלו לשלוח אותי לסולובקי יותר אין לי".

* ריק — ר"ת של "ריוני־קומיטט" — הוועד המחוזי.

אחרי ימים מספר שוב הייתי בשדה־מנוחה הגדולה, ונזדמן לי לקרוא את גליון ה"פרבדה" עם מאמרו של סטאלין, "סחרחורת מרוב הנצחונות". מכרי מהיכה, אבל החיוך הוא מר. "הלא הקומוניסטים שלנו הם שמאליים שבשמאליים, למרות המאמר והחוזרים, הם ממשיכים את פעולתם, אף כי ניכר שהם נפלו ברוחם". אתמול היתה בשדה־מנוחה הקטנה אספת נשים. הן דרשו בכל תוקף להשיב להן את העופות והפרות ולפור את המשק הקולקטיבי והמשיכו את המרד עד 4 לפנות בוקר. התושבים המקומיים מוסרים שמיום קיומו של השלטון הסובייטי לא היתה עוד שבשדה־מנוחה הקטנה אספה סואנת ומורדת כזאת. בא מיליציונר מה"ריק" ודרש מכל הנשים להתפור ואם לא — יאסור 40 מהן.

שדה מנוחה. חודש מאי 1930

...אין כוח לסבול יותר. רבים עוזבים את המשק ואת המושבה והולכים לדור נבאס ולמקומות אחרים. אולי תזדמן להם שם עבודה. אחרי שרבים מאיתנו מכרו את כל מה שנמצא בביתם כדי לשלם את המסים, באו אלינו ביום בהיר אחד ולקחו בכוח את הסוסים והפרות. במושבה אבל כבוד. הלא נלקח מקור החיים הכיר חשוב. התחילו לחלק חלב. למשפחה בת חמש נפשות, בה ילדים פעוטים, נותנים 4—3 כוסות ליום. הפרות הולכות ורזות מיום ליום, את הסוסים קשה כבר להכיר. אין כל רצון לצאת אל השדה לעבוד. והנה הסתדרה הפגנת־נשים שניסתה להשיב בכוח את הפרות. התקוממות. נשים אחדות מוציאות מחצרה־המועצה את פרותיהן ומביאות אותן הביתה. בערב — אסיפה כללית. שאון והמולה, אחד האיכרים קם ומכריז: "אל לנו להחמיץ את השעה. מאמרו של סטאלין אוסר על הקומוניסטים לעשות מה שהם עשו לנו". כל האיכרים התפרצו ולקחו כל אחד את פרתו. הקומורניסטים היהודים בעלי־השלטון פחדו מפני תוצאות יותר חמורות ועברו בשתיקה על ה"מרד" הזה.

שדה־מנוחה הגדולה. 1931.1.25

המצב במושבה מתוח מאד. התחילו שוב לכפות על האיכרים להיכנס אל הקולקטיב. היש ברירה אחרת? מוכרחים להיכנס, ולא — מטילים עליהם מסים כאלה שאין בכוחם לשלם. אנחנו טרם נכנסנו, אבל כנראה, שום זכות לא תעמוד לנו ונצטרך בקרוב להגיש בקשה להיכנס אל הקולקטיב, והאמינו, אין רצון לכן, כמו שאף אחד אינו רוצה במוות...
באלה הימים נתקבלה פקודה להמציא בשר לבישול ("מיסוגוטובה"). לוקחים מאתנו את שתי הפרות. זו תהיה מכה שאין לתאר. שתי הפרות הן כיום מקור

מחייטנו העיקרי: בלי חלב לא נשיג סוכר, מלח, נפט וכו'.
אין מוצא מן המצב!

זנמנקה: מאי 1931

בדרכי היה עלי לעשות יום שלם בזנאמנקה, אחת התחנות המרכזיות באר-קראינה. פגשתי שם שמונה משפחות של יהודים מתיישבים החוזרים מקרים. הם עוררו את תשומת לבי במראה פניהם וביחוד ילדיהם: רעבים, בבגדים קרועים התגלגלו בתחנה. על שאלתי: „למה זה עזבתם את מקום התיישבותכם?“ ענוני, כי כשל כוח הסבל, לא יכלו לסבול יותר את תנאי החיים של המושבות היהודיות בקרים, הנמצאות תחת פיקוחו של ה„קאמזעט“ (הוועד הממשלתי לסיוע החקלאות היהודית).

התעניינתי בפרטים: המשפחות האלו, חלקן מסביבת מוהילוב וחלקן מסביבת ברדיצ'ב, נשלחו ב־1930 על־ידי ה„אוזט“ להתיישבות בקרים. „אמרנו להתחיל בחיים חדשים אף כי ידענו מה קשים הם. בקרים שלחו אותנו אל אחד הקולחוזים החדשים. נתנו לנו תיכף לעבוד עבודה שחורה וקשה. התנאים הסאניטריים של הקולחוז היו גרועים מאוד. היינו מקבלים 300 גראם לחם ליום, ובני משפחה שלא עבדו — מלבד הילדים — לא היו מקבלים לחם בכלל. העירוני כי לא ייתכן הדבר שרק 300 גראם לחם יקבלו בעבדם עבודה פיזית קשה. על כך ענו, כי בקולחוזים החדשים אין הספקה כזו הנהוגה בערים. כל קולחוזניק חדש מקבל ליום 300 גראם לחם ועוד אי־אלה מזונות. רק אחרי עונת־העבודה הוא יקבל לפי המגיע לו בלחם ובכסף.

מלבד 300 גראם הלחם (שחור, לא אפוי כהוגן, דומה ללחמניה מקמח בלתי מנופה) מקבל חבר הקולחוז בבוקר רק תה, בצהרים — מרק (גריסים במים) ודייסה, ובערב שוב תה עם חתיכת סוכר וקצת מרק. להתקיים במזונות כאלה בעבודה קשה אין כל אפשרות.

המתיישבים שבאו לקרים לפני 4—5 שנים והתקיימו, אם כי בקושי גדול עד השנה האחרונה, עוזבים כיום את משקיהם וחוזרים אל עיירותיהם כי גם להם אין כוח להמשיך את העבודה בדוחק וברעב למחצה.

הורוסטייפולי (גליל קיוב)

זה כשלוש שנים מתקיים על־יד העיירה קולקטיב יהודי חקלאי. השטח, כ־600 אקר, ניתן על־ידי ה„זימאטדיל“ (המחלקה לחקלאות) מהרזרבה הקרקעית. בהיווסד הקולקטיב נכנסו אליו כ־50 משפחות.

חסרים הרבה כלי-עבודה הכרחיים ועל אף כל הדרישות אין השילטונות ממציאים אותם למתיישבים ואינם נותנים כל סיוע להתפתחות המשק. זה יותר משנתיים דורש הקולקטיב טראקטור. לא פעם הובטח הטראקטור, אבל עד היום לא קיבלו אותו.

בחורף 1931 נקראו פתאום באי-כוח המשק לבוא לחארקוב. שמחה תקפה את כל החברים: קיוו שהשילטונות יתנו להם סוף-סוף את הטראקטור המובטח. הקולקטיב שיגר משלחת לחארקוב. אבל מה רב היה תמהונם של השליחים בשעה שבאיי-כוח הקומיסאריון האוקראיני לחקלאות הציע להם לפנות בבקשה אל כל יוצאי הורוסייפולי באמריקה לשלוח במתנה טראקטור למשק. בפחי נפש שבה המשלחת הביתה.

לא פעם הוחלט באסיפות לבקש מאת השלטונות עזרה בכלי-עבודה ובמזונות הכרחיים. השלטונות כלכלו את הקולקטיב רק בהבטחות טובות לעתיד לבוא, אבל עד היום לא נתנו למשק כל דבר בעל-ערך.

לעת-עתה הולכים חברי הקולקטיב וכלים, הולכים ונחלשים משנה לשנה מרוב עבודה והיעדר כלכלה. רוב לילות החורף ישבו חברי הקולקטיב בחושך מפני שבקואופראטיבים לא היה נפט. המצב החברתי והתרבותי איננו מזהיר כלל. הניצול המופרז של החברים בעבודה והחיכוכים התמידיים עם הנהלת המשק הביאו למצב רוח מדוכא.

עבודה תרבותית ראויה לשמה אינה מתנהלת. מדי פעם באים „מגידיים“ להרצות על „המצב הפוליטי“. לפעמים שואלים אותם „מדוע גורעים התושבים מרעב? מדוע יושבים לילות בחושך ללא נפט, אחרי שמכסת הנפט לפי תוכנית החומש נמלאה ב-100% ויותר? לשאלות אלו יש תשובה אחת בפי המרצים: „אשמים רק הקונטר-רבו-לוציונרים המפריעים לממשלה הסובייטית להגשים את תוכניותיה הנפלאות לטובת הפועל האיכר“...

במסר לדפוס ע"י יהודה ארז (ת"א)